

за доцільне акцентувати увагу у сфері захисту на захисті людини як біосоціальної істоти і загальнолюдських моральних цінностей.

У рамках концепції економічного лібералізму нинішня антикризова політика європейських країн приводить загалом до посилення економічних контрастів, а не до узгодження інтересів. Вона зосереджена переважно на допомозі банкам і приведенні до ладу державних фінансів шляхом жорсткої економії, і практично не зачіпає реальний сектор економіки, включаючи малий та середній бізнес. Ця проблема теж стосується сфери БЛР. Протидіючи сьогоднішній фінансовій кризі шляхом скорочення державних витрат і підвищення податків, уряди країн руйнують у першу чергу основу власної економіки – малий бізнес, функціонування якого прямо залежить від рівня добробуту людей. Спад на споживчому ринку приводить до згорання малого бізнесу, що зумовлює зростання безробіття і посилює негативні процеси соціального плану.

До того ж саме малий бізнес активно сприяє створенню середнього класу, а наявність численного високооплачуваного середнього класу створює базу для малого бізнесу. Середній клас, як відомо, є важливим показником рівня БЛР.

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

*С. М. Макуха, доктор економічних наук, професор
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

На думку Вольтера, рівність – одночасно найприродніша і найхимерніша річ у світі: природна щодо проголошення прав, неприродна, коли робиться спроба урівняти права у володінні товарами та владою. Наведений вислів є актуальним не тільки в межах окремої країни, а й має інтернаціональне значення. Сучасні цивілізовані економічні системи, що ґрунтуються на принципах конкуренції, яка повсякчас породжує майнову диференціацію, забезпечили високу якість життя і соціальну захищеність для переважної більшості населення в таких системах. Однак поряд з ними на планеті продовжують існувати регіони і цілі континенти з надзвичайно низькими показниками рівня і якості життя.

Одним з таких інтегральних показників є індекс людського розвитку. Узагальнюючий індекс людського розвитку формується з чотирьох показників: тривалості майбутнього життя при народженні, душевого валового національного доходу (ВНД), який визначається за паритетами купівельної спроможності (ПКС) національних валют до долара, і двох освітніх – середньої та очікуваної тривалості навчання.

Підрахунки показують, що середній показник за цими компонентами 20 країн з найбільшими значеннями (0,912) у 2,2 разу перевищує аналогічний показник ІЛР 20 країн з найнижчими значеннями (0,413) [1, с. 38–39]. Найвищий показник ІЛР має Норвегія – 0,971, у Нігерії він становить 0,340 і є найнижчим за даними 2010 р. За період з 1990 до 2011 рр. значення ІЛР України зросло з 0,707 до 0,729, або на 3 % чи в середньому приблизно на 0,1 % за рік, про що свідчить таблиця.

Т а б л и ц я

Роки	Індекс людського розвитку		
	Україна	Європа і Середня Азія	Світ
2011	0.729	0.751	0.682
2010	0.725	0.748	0.679
2009	0.720	0.744	0.676
2008	0.729	0.745	0.674
2007	0.725	0.741	0.670
2006	0.718	0.734	0.664
2005	0.712	0.728	0.660
2000	0.669	0.695	0.634
1995	0.665	0.672	0.613
1990	0.707	0.680	0.594

Джерело: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/UKR.html>

За показником валового національного доходу на душу населення у 2010 р. перше місце належало Ліхтенштейну – 118 000 дол. за паритетом купівельної спроможності; останнє – Зімбабве (200 дол.). Різниця становить 590 разів. За кількістю людей, що перебувають за межею бідності, на першому місці Замбія – 86 %, на останньому – Литва (4 %). Різниця за показником ІЛР між Ліхтенштейном і Україною становить 6,8 разу. Однак світовий показник перевищує на 6,5 %.

Аналіз стану виконання документа «Національний план дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки» свідчить про те, що з 21 реформи, запровадженої в Україні, тільки дії щодо виконання реформи соціальної підтримки у 2011 р. виявилась абсолютно невиконаними – 0 %. Найбільший процент виконання мають заходи щодо міжнародної інтеграції та співробітництва – 100 % та стабілізації державного бюджету – 88,2 % [2]. Така неувага до соціальних проблем і спрямування політики на здійснення переважно фіскальних заходів може негативно позначитися на економічній та політичній стабільності держави.

Фундаментальною причиною економічної нерівності регіонів світу є давно вивчений у регіональній науці процес концентрації економічної діяльності

в тих місцях, які мають конкурентні переваги, що дозволяє знижувати витрати бізнесу. Серед таких в «новій економічній географії», розробленої П. Кругманом, виділяються: багатство природних ресурсів і вигідне географічне положення, що знижує транспортні витрати, і такі чинники, як інновації, людський капітал, краще інституціональне середовище, пов'язані з діяльністю держави і суспільства.

У Доповіді Програми ООН за 2011 р., яка має назву «Сталий розвиток і рівність можливостей: Краще майбутнє для всіх», зазначається, що період з 1970 до 2010 р. країни, що належать до нижніх 25 % рейтингів ІЛР, поліпшили свій загальний здобуток щодо ІЛР на вражаючі 82 %, удвічі більше за середній світовий показник. Як зазначено у Доповіді, якщо поліпшення, що мало місце за останні 40 років, продовжилося б у наступні 40 років, то переважна більшість країн досягла б до 2050 р. показників ІЛР, рівних або кращих за показники, які зараз мають у рейтингах ІЛР тільки перші 25 %, що стало б надзвичайним досягненням для людського розвитку в глобальному масштабі менш ніж за сторіччя. Проте, як стверджується у Доповіді, через загострення екологічних небезпек ці позитивні тенденції розвитку можуть до середини сторіччя різко припинитися. Зазначається, що населення найбідніших країн зазнає несумірного ризику стихійних лих, спричинених кліматом, таких як засухи та повені, а також забруднення повітря і води.

Економічна історія показує, що переваги, пов'язані з наявністю природних ресурсів, не є вічними і непорушними. Спрощуючи, можна сказати, що в ранню індустріальну епоху найважливішими чинниками розвитку були забезпеченість мінеральними ресурсами і географічне положення, а в постіндустріальну – людський капітал та інститути. Оскільки роль тих або інших чинників згодом змінюється (наприклад, знижується значущість природних ресурсів і зростає роль людського капіталу та інститутів), лідерами стають інші території з іншим набором переваг. Саме тому часто важливі не самі показники росту, а його якість. Міжнародні інститути давно орієнтовані на пріоритети якості росту, а не на саме зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Олейник А. К. Страны мира в цифрах / А. К. Олейник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.bookfi.org/book/720167>.
2. Стан виконання Національного плану дій на 2011 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/POLITICS/na_velikiy_povitryaniy_kuli-90983.html.